

ACC. NR M. 13867-1-8.

Landskap: Småland Upptecknare: Fabian Karlson, Väckelsång
Härad: Konga Berättare: " " "
Socken: Väckelsång Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1956 Född år 1894 i Väckelsång

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sl. ahtteknik. s. 1-8.

LUF 104.

ACC. N:R M. 13867:1.

Slaktteknik.

Slakt utan bedövning har förekommit ända fram till omkring år 1910.

Detta gäller svin och smådjur, kalvar och får. Storboskap har man däremot bedövat före blodavtappningen, och detta skedde vanligen genom slag i pannan med yxhammaren. Att man mera allmänt började bedöva slaktdjurens berodde till stor del på att Länets djurskyddsförening gratis utdelade slaktmasker och bedövningsredskap till personer som utövade slakt. I tidningarna skrev också rätt mycket om det upprörande djurplågeri som förekom när man utförde slakt utan föregående bedövning av djuren. Nu började man bedöva svinen med slagapparat och större djur med skjutmask.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf 104
1.

Smådjur bedövade man med hammarslag.
Men det var många gamla som ansåg
de nya slaktmetoderna för tokiga, ty det
blev nu till att få äta "illdöingä", d. v. s.
självdöda djur. Man menade också att
blodavtappningen gick lättare utan be-
dövning. På svin användes bröststick,
på får halsstick och på kalv vanligen
halssnitt. Har hört ontalas, att man i
äldre tid på nötkreatur och får före
blodavtappningen "restat äpp" halsen och
ombundit "morlösran" (matstrupen).
Men sådant har ej förekommit på 1900-
talet. Då har man omedelbart efter
det blodet runnit av vid slakt av får
och kalvar gjort ombindning av mat-
strupen. Där man så fått huvudet flätt,
så har det genast avskurits. Att man gjort

ombindning av slaktdjurens matstrup
har skett därför att djuret ej skulle "skjuta
äpp" av maginnehållet på köttet.

Vid slakt av landdjur skulle tertioklarna
skäras bort så fort som möjligt - efter blod-
utpumpningen, ty annars fick köttet smaka.
Fjurar och ormar karkrades en tid i
förväg före slakten.

Vid svinslakt var man tre man, nämligen
slaktaren och två till att hålla. Dessutom
var ett kvinnfolk med och tog emot "svetten"
(blödet). Men levande kvinnor fick aldrig
vara med vid slakt, ty det väntade
barnet kunde få lyta därav. Grisen bands,
bakken för sig och framben för sig, och så
lade slaktaren en "orele" om grisens rygg
och lyftade skriket genom att vrida om
3. orelen, som bestod av en repögla i ett träskaff.

Grisen lades upp på en slakttavla och de två hållkarlarna lade sig över slaktgrisen och höll de hopbundna benen. Man brukar ännu säga om soinslakt, att man "ligget jål en gris". Den obedövade grisen sprätte förloivat och blodavringningen gick mycket bra.

Att kunna sticka en gris riktigt var en riktig sak. Man kunde bli uträdd för trolldom vid sådant göromål och blodet kunde röja gå av slaktdjuret, ty det fanns förr sådana personer som kunde "stämna ilo", trodde man.

Detta hände vid 1800-talets mitt. Bonden Joen Abrahamsson skulle slakta sin jubgris. Joen var själv slaktare, men han hade en drängpojke, som ville sticka grisen. Han ville förbis visa sig som styv slaktare.

Men bonden litade inte på honom till det.
Du var pojken lite trolldomskunnig, kan hade
lärt sådant av sin mor, så kan sade till
husbonden: "Såu ja inte stecka grisen, såu
stea du inte såu en blodråpe au-ann".

Pren Abrahamsson stack sin gris, men något
blod kom sej. Då sade han till drängen:
"Kan du stå, såu kann ja stå acnt." Han
var också kunnig i hemliga konstber,
så han kastade slaktkniven i luften
tre gånger och lät den göra volter i luften.
Han stack sedan grisen återigen och
då sprutade blodet, så drängen hade
siknt på sin överman.

Det fanns för en hel del folkstro rörande
slakten och man hade mycket att iakttaga
och komma ihåg. Omkring år 1900 såg
5. upptecknaren en gammal slaktare göra

Rorsstecken med slaktkniven över grisens buk,
innan han skar upp den.

Svinslakt skulle ske i tidig otta, man skulle
"ta" grisens före dagar. Andra till fram
på 1870-talet lär man ha burit in grisens
i köket, när den skulle skällas och pakas.
Skällvattnet kokades i köksopisen. Grisen
hängdes rej upp vid uttagningen av "rånban"
(inålsarna), utan den fick ligga kvar på
slaktsalban. Längre fram i tiden flytta-
des svinslakten ut utanför köksdörren och
grisen hängdes upp i takstegen.

Det var vanligt att slaktaren i förväg skulle
gissa vad "isten" på julgrisen kunde väga.

Gamla tidens slaktare fick rej betalning i
penningar för sitt arbete, utan han skulle
ha "steckebiten" och en blodkorv kallad
6. "bottningens bror". Det skulle vara "smakemat".

Äldre tiders slaktknivar var hemmamedelt,
d. v. s. gjord av någon lantmed. Den hade
egg på den ena sidan och "rygg" på den
andra och udden var mycket spetsig.

Till stickknivar hade man en kniv med
bredare udd, som var slipad med egg
på båda sidor. Vid 1900-talets början
kommo nya typer slaktknivar i bruk, men
de användes mest av yrkeslaktare.

Större slaktdjur, nötkreatur, har man
alltid även i äldre tid bedövat med
slag av yckammaren. Meningen med
bedövningen var nog ej att slaktdjuret
skulle slippa plågas, utan i stället
att det skulle bli lättanterligare.

Före 1900-talets ingång bedövade man
ingen får, men större kalvar kunde få
ett slag i pannan med en hammare.

Blodet tillvaratogs vid all slakt både efter "smale" (får) och svin och vid nötslakt.

Det var mycket blodmat man lagade till. Först bakade man en stor blodkaka och blodplätter. Då lagades till "svartkorv" i fjälster av fjöcklarmen. Palt gjordes efter mera tillblandning av rågmjöl i blodet. Palten formades i ovala bollar.

Då som här beskrivits har det gått till vid hemmaslakt. Och för dem som mera yrkesmässigt slaktat, d. v. s. de som gjort inköp av djur och slaktat, har förhållandena varit ungefär desamma i äldre tid.